

Ο πυρήνας των ανταρτών - Οι Ζαπατίστας - Μια ματιά στην ιστορία τους

Του Raul Romero (Μετάφραση: Κρυσταλένια Αμπρέου Τσιτσιρικού)

«... Η ανθρώπινη φύση... έχει μια πεισματική τάση προς την κακή συμπεριφορά... Εκεί όπου αναμένεται λιγότερο, η επανάσταση ξεπηδά και η αξιοπρέπεια ανακαταλαμβάνει το έδαφος. Στα βουνά του Chiapas, για παράδειγμα. Για πολύ καιρό οι αυτόχθονες κάτοικοι του πληθυσμού των Maya παρέμεναν σιωπηλοί. Ο πολιτισμός των Maya είναι μια κουλτούρα υπομονής, ξέρουν να περιμένουν. Μπορεί οι Ζαπατίστας να βρίσκονται στο Chiapas, αλλά είναι παντού. Μπορεί να είναι λίγοι, αλλά έχουν πολλούς πρεσβευτές. Αφού κανείς δε διορίζει τους πρεσβευτές αυτούς, κανείς δεν μπορεί και να τους διώξει. Αφού κανείς δεν τους πληρώνει, κανείς δεν μπορεί και να τους μετρήσει. Μα ούτε και να τους εξαγοράσει.» «Η Πρόκληση», του Eduardo Galeano

Η 17η Νοεμβρίου του 2013 σημάδεψε την 30η επέτειο από την ίδρυση του Στρατού των Ζαπατίστας για την Εθνική Απελευθέρωση (τα αρχικά του οποίου είναι EZLN, από την ισπανική ονομασία του: Ejército Zapatista de Liberación Nacional) και την 1η Ιανουαρίου του 2014 οι κάτοικοι των αυτόνομων κοινοτήτων των Ζαπατίστας στην πολιτεία Chiapas του Μεξικό γιόρτασαν τα 20 χρόνια από την πρώτη δημόσια εμφάνισή τους.

Ως φόρο τιμής προς τους άνδρες και τις γυναίκες που δημιούργησαν ηχώ ανά τη γη με την κραυγή τους «ΑΡΚΕΤΑ» (γνωστή από τα ισπανικά «YA BASTA») συνθέτουμε το ακόλουθο κείμενο – διαιρεμένο σε τρία κεφάλαια - το οποίο προσπαθεί να ρίξει μια ματιά στην ιστορία του κινήματος και στους παράγοντες που έδωσαν ώθηση σ' αυτό. Προκειμένου να συμβεί αυτό, χρησιμοποιήθηκαν πηγές, κυρίως δε γραπτά κείμενα, συνεντεύξεις και ανακοινωθέντα που οι ίδιοι οι νέο – Ζαπατίστας έχουν παράγει και δημοσιεύσει. Πρόθεσή μας δεν είναι να γράψουμε για τους Ζαπατίστας. Οι ίδιοι έχουν αφηγηθεί την ιστορία τους και συνεχίζουν να το κάνουν μέχρι σήμερα. Στόχος μας είναι να συμβάλλουμε στη διάδοση της εμπειρίας τους, η οποία αδιαμφισβήτητα παρουσιάζει την πιο προοδευτική εναλλακτική λύση σε παγκόσμιο επίπεδο. Ελπίζουμε το κείμενο που ακολουθεί να τροφοδοτήσει την ιστορία ενός άλλου πιθανού κόσμου... Αυτού που οικοδομείται τώρα.

Μέρος 1ο: Ο πυρήνας των ανταρτών

Βρισκόμαστε στο 1968, η Ένωση των Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ) και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής φιλονικούν για την παγκόσμια ηγεμονία σε έναν κεκαλυμμένο πόλεμο: τον «Ψυχρό Πόλεμο». Στην Τσεχοσλοβακία η «Άνοιξη της Πράγας» αναδεικνύει στα μάτια όλων τον αυταρχισμό και τη γραφειοκρατία του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Οι διαδηλωτές μάχονται για ένα «σοσιαλισμό με ανθρώπινο πρόσωπο», αλλά κυρίως για ένα δημοκρατικό σοσιαλισμό. Η απάντηση της ΕΣΣΔ και των συμμάχων της είναι η εισβολή στη χώρα. Στη Γαλλία, ο «Γαλλικός Μάης» αποτελεί απόδειξη - μεταξύ πολλών άλλων – μιας ευρείας απόρριψης της καταναλωτικής κοινωνίας.

Βρισκόμαστε στο 1968, η Αμερική βρίσκεται επίσης σε καθεστώς αστάθειας. Στη Λατινική Αμερική ο θρίαμβος της Κουβανικής Επανάστασης εξακολουθεί να γεννά προσδοκίες, και χιλιάδες νέοι άνθρωποι εντάσσονται στους κόλπους των επαναστατικών κομμάτων και κινημάτων. Στις ΗΠΑ, ο Martin Luther King - ηγέτης του κινήματος για τα πολιτικά

δικαιώματα - δολοφονείται, και οι διαδηλώσεις ενάντια στην εισβολή στο Βιετνάμ πολώνουν περαιτέρω το κλίμα που επικρατεί στην βορειοαμερικανική κοινωνία.

Βρισκόμαστε στο 1968, το Μεξικό θα φιλοξενήσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες, και τον Ιούλιο ένα από τα πιο σημαντικά φοιτητικά κινήματα στην ιστορία της χώρας αναδύεται. Οι πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες στη χώρα κάνουν μια φαινομενικά ήσσονος σημασίας σύγκρουση, να αποκτήσει με γρήγορους ρυθμούς εθνικές διαστάσεις.

Το Μεξικό είναι και πάλι σε αρμονία - όπως ήταν κατά τη διάρκεια της επανάστασης του 1910 - με την κοινωνική δυσαρέσκεια διάχυτη στον κόσμο. Ο Gustavo Díaz Ordaz και ο Luis Echeverría Álvarez - Πρόεδρος και Γραμματέας Εσωτερικών του Μεξικού, αντιστοίχως – διατάζουν την καταστολή μιας φοιτητικής διαδήλωσης. Στις 2 του Οκτώβρη, στρατιωτικές και παραστρατιωτικές ομάδες επιτίθενται στους διαδηλωτές στην πλατεία Plaza de las Tres Culturas, στη συνοικία Tlatelolco της Πόλης του Μεξικού, προκαλώντας εκατοντάδες νεκρούς, αγνοουμένους και τραυματίες.

Βρισκόμαστε στο 1969 και ο κόσμος δεν είναι πια ο ίδιος μετά την «Πολιτιστική Επανάσταση του 1968», όπως ο Hobsbawm την αποκαλεί. Βρισκόμαστε στο 1969 και το Μεξικό ακόμη αιμορραγεί: Πολλές οικογένειες αναζητούν ακόμη τα παιδιά τους μετά το χτύπημα της 2ας Οκτωβρίου. Στο μεσοδιάστημα η Μεξικανική κυβέρνηση δικαιολογεί το μακελειό, υποστηρίζοντας ότι η επίθεση ξεκίνησε από τους φοιτητές, ότι ανάμεσά τους βρισκόταν ξένοι που αποσκοπούσαν στην αποσταθεροποίηση της χώρας και ότι ο εφιάλτης του κομμουνισμού βρισκόταν πίσω από τις διαδηλώσεις.

Εκατοντάδες νέοι που συμμετείχαν στις διαδηλώσεις των φοιτητών κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι δεν θα κατάφερναν να ανατρέψουν την κυβέρνηση ακολουθώντας θεσμικά μέσα. Για πολλούς από αυτούς, η ειρηνική οδός είχε πια εξαντληθεί και είχε έρθει η ώρα να προχωρήσουν στο επόμενο στάδιο: τον ένοπλο αγώνα.

Στις 6 Αυγούστου του 1969, στο Nuevo León του Monterrey ιδρύθηκε το Μέτωπο Εθνικής Απελευθέρωσης (τα αρχικά του οποίου τα συναντούμε ως FLN, από την ισπανική ονομασία της οργάνωσης: Fuerzas de Liberación Nacional). Της ομάδας ηγούνται τα αδέρφια Cesar Germán και Fernando Muñoz Yáñez, Alfredo Zárate και Raúl Pérez Vázquez. Η ομάδα είχε ως στρατηγική να χτίζει τις δυνάμεις της στη σιωπή και να μην αντιμετωπίζει τις κρατικές δυνάμεις. Το 1972, ο Cesar Germán Yáñez εγκαταστάθηκε στην πολιτεία Chiapas, σε ένα στρατόπεδο που ονομάστηκε «El Diamante», δηλαδή «Το Διαμάντι», από όπου ο «Πυρήνας των Ανταρτών του Emiliano Zapata» ενεργούσε (NGEZ τα αρχικά της οργάνωσης από την ισπανική της ονομασία: Nuclear Guerrilla de Emiliano Zapata). Πέντε χρόνια από την ίδρυσή του, το FLN είχε δικτυωθεί στις περιοχές Tabasco, Puebla, Chiapas, Veracruz, Nuevo León, καθώς και στο ίδιο το Κράτος του Μεξικού.

Ενώ το FLN είχε μια μαρξιστική - λενινιστική ιδεολογία, η ομάδα απείχε από το να περιέλθει σε δογματισμούς. Από την ίδρυσή του, το FLN έθεσε ως καθολικό στόχο τη δημιουργία ενός στρατού και υιοθέτησε ως έμβλημά του τη φράση του αγωνιστή της ανεξαρτησίας Vicente Guerrero: «Ζήσε για την πατρίδα ή πέθανε για την ελευθερία.»

Στις 14 Φεβρουαρίου του 1974, το FLN δέχθηκε επίθεση από αστυνομικές και στρατιωτικές δυνάμεις σε ένα από τα κύρια και ασφαλή σπίτια του, το λεγόμενο «Μεγάλο Σπίτι», που βρίσκεται στο San Miguel Nepantla, στο Κράτος του Μεξικού. Ο Mario Arturo Acosta Chararro συμμετείχε στην επιχείρηση, ο οποίος ήταν ένας από τους σημαντικότερους

παράγοντες στο βρώμικο πόλεμο στο Μεξικό, ο οποίος αργότερα επανειλημμένα κατηγορήθηκε για διασυνδέσεις με το οργανωμένο έγκλημα.

Στο «Μεγάλο Σπίτι» 5 αντάρτες σκοτώθηκαν και 16 συνελήφθησαν. Η δίωξη κατά του FLN επεκτάθηκε στο Ocosingo του Chiapas, όπου το στρατόπεδο «El Diamante» δέχθηκε επίθεση και αρκετά μέλη του NGEZ σκοτώθηκαν. Κάποιοι κατόρθωσαν να διαφύγουν, συμπεριλαμβανομένου του Cesar Germán Yáñez. «Οι εφημερίδες ανέφεραν», γράφει η Laura Castellanos, «ότι στα μέσα του Απρίλη του 1974 μια ομάδα επιζώντων με επικεφαλής τον Cesar Germán αφανίστηκε από τον (κρατικό) στρατό στη ζούγκλα. Ο αδελφός του Fernando μεταφέρθηκε στη συνέχεια στο Chiapas όπου μια ταξιαρχία αναζήτησε αυτόν και την ομάδα του, αλλά χωρίς επιτυχία.»

Από το 1974 έως το 1983, η ιστορία του FLN είναι κάπως ασαφής, δεδομένου ότι δεν υπάρχουν πολλά στοιχεία από εκείνη την περίοδο. Κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής το FLN διεξήγαγε συχνές εισβολές στη ζούγκλα Lacandonia και ξανάρχισε τη διαδικασία της στρατολόγησης μελών. Ήταν μια εποχή που πολλοί φοιτητές είχαν προσηλυτιστεί από τα πανεπιστήμια, όπου ο Μαρξισμός είχε ισχυρή παρουσία, όπως φάνηκε στην περίπτωση του Αυτόνομου Μητροπολιτικού Πανεπιστημίου, καθώς και σε αυτήν του Αυτόνομου Πανεπιστημίου του Chapingo. Επίσης, κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου (1974-1983), πολλές από τις δραστηριότητες του FLN έλαβαν χώρα στην πολιτεία του Chiapas. Το 1977, για παράδειγμα, ίδρυσαν ένα στρατόπεδο στο Huitiurán, και ένα χρόνο αργότερα έστησαν ένα ασφαλές σπίτι στην περιοχή San Cristóbal de las Casas.

Το έργο που υλοποιήθηκε από το FLN στο Chiapas, επέτρεψε στα μέλη του να δημιουργήσουν ένα δίκτυο αλληλεγγύης με τις τοπικές οργανώσεις, οι οποίες είχαν κάνει και παλαιότερα δράσεις με τους αυτόχθονες κατοίκους στην περιοχή: Μασοϊκών, ανθρώπων που παρακίνησαν το σχηματισμό συνεταιρισμών και αυτοχθόνων πληθυσμών που είχαν ενθαρρυνθεί στην ανάπτυξη κοινωνικής εργασίας από την Καθολική Εκκλησία, κυρίως δε από τον Επίσκοπο Samuel Ruíz.

Οι εμπειρίες των ενόπλων μετώπων στην Κεντρική Αμερική, όπως το Μέτωπο Εθνικής Απελευθέρωσης του Farabundo Martí, στο El Salvador, ή τον Εμφύλιο Πόλεμο που διήρκεσε για πάνω από 30 χρόνια στη Γουατεμάλα, αναζωπύρωσαν την πρόθεση του FLN να σχηματίσουν ένα στρατό, όχι μια ομάδα ανταρτών, αλλά έναν κανονικό στρατό, και το επιτυχημένο έργο στο Chiapas από το 1980 οδήγησε το ακρωνύμιο FLN – EZLN στο να συμπεριλαμβάνεται στα έγγραφα των ανταρτών.

Ωστόσο, μόλις τη 17η Νοεμβρίου του 1983, όταν βοηθήθηκε και πάλι από μια πολιτικοποιημένη ομάδα ιθαγενών κατοίκων με οργανωτική εμπειρία - από την οποία αργότερα αναδείχθηκαν διοικητές όπως ο Mayor Mario ή η Mayor Yolanda - και ταυτόχρονα ενισχύθηκε από τους νέους αγωνιστές που ανέκυψαν από το χώρο των πανεπιστημίων, συστάθηκε το πρώτο στρατόπεδο του Στρατού των Ζαπατίστας για την Εθνική Απελευθέρωση, το οποίο ονομάστηκε «Το Τσιμπούρι», στα ισπανικά «La Garrapata».

Σε συνέντευξή του στους Yvon Le Bot και Maurice Najman, ο Εξεγερμένος Υποδιοικητής Marcos εξήγησε ότι τα τρία κυρίαρχα συστατικά των μελών του EZLN είναι «μια πολιτική - στρατιωτική ομάδα, μια ομάδα πολιτικοποιημένων και πολιτικά έμπειρων γηγενών κι ένα εγχώριο κίνημα προερχόμενο από τις περιοχές της ζούγκλας». Η τρίτη ομάδα στην οποία αναφέρεται ο Υποδιοικητής Marcos άρχισε να συνιστά σημαντικό μέρος οργάνωσης μετά το 1983, μια περίοδο κατά την οποία ο EZLN ανέπτυξε μια δεύτερη φάση «οικοδόμησης των

δυνάμεών του στη σιωπή». Αλλά αυτή τη φορά αναζήτησε τους μαχητές, κυρίως μεταξύ των ιθαγενών στην περιοχή που δεν είχε καμία προηγούμενη εμπειρία στον πολιτικό αγώνα. Για το έργο αυτό, οι πολιτικοποιημένοι ιθαγενείς λειτούργησαν ως γέφυρα επικοινωνίας, αλλά και ως μέσο αντιμετώπισης της δυσχερούς συνεννόησης λόγω απόστασης πολιτισμών, στον οποίο τομέα το ζήτημα της γλώσσας αποτελούσε σημαντικό εμπόδιο. Η μυστικοπάθεια και η δυσπιστία των ιθαγενών, απόρροια της καταπίεσης και της περιφρόνησης αιώνων, κατέστησε δύσκολο για τους λεγόμενους μιγάδες να αποκτήσουν πρόσβαση στις κοινότητες.

Τα πρώτα μέλη του EZLN που διείσδυσαν στη ζούγκλα Lacandona σύντομα άρχισαν να βιώνουν μια πραγματικότητα πολύ διαφορετική και αρκετά ξένη σε αυτό που η ιδεολογική τους υπαγωγή τους επέτρεπε να δουν. Κατά τα πρώτα χρόνια της δράσης της οργάνωσης, όχι μόνο δεν έχτισαν σχέσης εμπιστοσύνης με τους ιθαγενείς, αλλά αντιθέτως: «Κάποιες φορές μας καταδίωκαν, επειδή νόμιζαν ότι είμαστε κλέφτες βοοειδών ή μάγισσες ή ληστές. Πολλοί από εκείνους που σήμερα είναι Σύντροφοι ή ακόμη και Διοικητές της Επιτροπής, μας κυνήγησαν τότε, καθώς νόμιζαν ότι ήμασταν κακοί άνθρωποι.»

Η επικοινωνία με τις κοινότητες των αυτοχθόνων πληθυσμών επέφερε ένα είδος μετατροπής της αρχικής ομάδας. Ο Υποδιοικητής Marcos μιλά γι' αυτή τη διαδικασία με τα ακόλουθα λόγια:

«Περάσαμε στ' αλήθεια μια διαδικασία επανεκπαίδευσης και αναδιαμόρφωσης. Σα να μας είχαν αφοπλίσει. Σα να είχαν αποδομήσει όλα τα στοιχεία από τα οποία ήμασταν φτιαγμένοι – μαρξισμό, λενινισμό, σοσιαλισμό, αστικό πολιτισμό, ποίηση, λογοτεχνία – όλα όσα αποτελούσαν κομμάτι μας, ακόμη και χαρακτηριστικά που δε γνωρίζαμε ότι είχαμε. Μας αφόπλισαν και μετά μας όπλισαν ξανά, αλλά με διαφορετικό τρόπο. Κι αυτός ήταν ο μόνος τρόπος για να επιβιώσουμε.»

Όπως είπαμε παραπάνω, το έργο που ο πυρήνας των ανταρτών του FLN πραγματοποίησε στο Chiapas θα μπορούσε να ωριμάσει μόνο και να εξελιχθεί στον EZLN, μέσω της κοσμοαντίληψης και της παράδοσης αντίστασης των διαφόρων γηγενών ομάδων. Θα επεκταθούμε στο θέμα αυτό στο επόμενο κεφάλαιο.

Πηγή: Subversiones.org